

Vetovoimalan ohjausmalli

Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä
tukea tarvitsevan ohjaukseen

Sisällys

Tekijät

Anne Ruotsala
Ami Toikka
Stadin ammatti- ja aikuisopisto

Jaana Heikkinen
Anna Jylkäs
Riina Karvonen
Minna Miettinen
Maarit Mäntynen
Marianna Salminen
Maritta Sauvola
Ninni Sormunen
Hannu Tarvainen
Ammattiopisto Luovi

Virpi Kauppinen
Sanna Komu
Anna-Kaisa Puusaari
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri

Vetovoimalan ohjausmalli
– Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä
tukea tarvitsevan ohjaukseen
12/2020

1.	Johdanto	3
2.	Matkalla yksilölliselle polulleni	7
3.	Ohjaus perusopetuksesta toiselle asteelle – tukea tarvitsevan oppilaan ohjausmalli	8
4.	Jatkuvan haun väylä, ohjauksen polku	12
5.	Nivelvaiheen koulutukset	16
6.	Hakeutumisvaiheen toimintamallit ja menetelmät	18
7.	Markkinointi, tiedottaminen ja yleinen neuvonta ja ohjaus	19
8.	Oppilaitokseen tutustumiset, koulutuskokeilu, AmisTET	21
9.	Vertaisryhmät nivelvaiheen tukena	22
10.	Osaamisen tunnistaminen ja avoimet ammatilliset opinnot	24
11.	Opinto-ohjauksen konsultatiivinen näkökulma ja OpeTET	26
12.	Toimintakykyarvio	28
13.	EIKKA	30
14.	RUORI	32
15.	VETOVOIMALA-kortit	34
16.	Lopuksi	36
17.	Verkostotoimijan muistilista	37

1. Johdanto

Vetovoimala-hanke

Vetovoimala-hankkeessa on tavoitteellisesti kehitetty, koottu ja tehty näkyväksi erityistä tai vaativaa erityistä tukea opinnoissaan tarvitsevien hakijoiden hakeutumisvaiheen yksilöllisiä palveluja ja ohjauspolkuja toisen asteen koulutukseen. Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke toteutettiin Ammattiopisto Luovin, Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin sekä Stadin ammatti- ja aikuisopiston yhteistyönä vuosina 2018–2020.

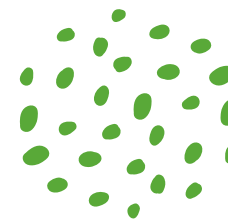
Vetovoimala-hankkeen kehittämistyön tuloksena laadittiin tässä julkaisussa esiteltävä **Vetovoimalan ohjausmalli – Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä tukea tarvitsevan ohjaukseen** tukea tarvitsevan ohjaukseen. Olemme koonneet ohjausmalliin hyviä käytänteitä, palveluita ja yhteistyön muotoja hankkeen toteuttamisissa yhteistyöfoorumeissa ja lukuisissa kohtaamisissa ohjauksen asiantuntijoiden sekä eri ikäisten ja eri elämänvaiheessa olevien ammatillisen koulutuksen hakijoiden kanssa.

Ohjausmallissa kuvataan hakeutumisvaihetta moniulotteisesti sekä hakijan ja ohjauksen että yhteistyöverkoston ja palvelujen näkökulmista. Tarkastelun painopisteestä riippumatta keskiössä ovat yksilölliset ohjaustarpeet ja hakijan osallisuuden tukeminen sopivien opintovaihtoehtojen tarkastelussa sekä oman elämän suunnittelussa. Siirtymävaiheen pitkät ohjauskaaret ja yksilölliset ohjauksen palvelut tukevat hakijan motivaatiota, lisäävät hyvinvointia ja antavat riittävät tiedot ja taidot toisen asteen koulutukseen siirtymiseen ja onnistuneeseen opintoihin kiinnittymiseen. Ohjausmallin tavoitteena onkin ollut nivelvaiheen ylitys luontevana jatkumona hakijan opinto- ja urapolulla niin kuin niveltä ei olisi lainkaan.

Siirtymiä sujuvoittamaan on tulossa myös valtakunnallisesti suuria muutoksia, kun uusi lainsäädäntö laajentaa oppivelvollisuuden 18 ikävuoteen saakka.

Jatkossa jokaisen peruskoulunsa päättävän tavoitteena on toisen asteen koulutuksen suorittaminen. Muutos tuo mukanaan paineita ohjauksen vahvistamiseen nivelvaiheessa sekä toisen asteen valmistavien koulutusten uudistamiseen. Kohtaamisen ja yhteistyön merkitys korostuukin tässä ajassa, jossa nivelvaiheen rakenteet osin muuttuvat.

Toivomme, että Vetovoimala-hankkeen ohjausmalli selkiyttää ja vahvistaa näkemystä hakeutumisvaiheen yhteistyöstä ja verkostomaisesta toteutuksesta sekä antaa uutta näköalaa opinnoissaan tukea tarvitsevien yksilöllisen ja osallistavan ohjauksen kehittämiselle ja toteutukselle.

Hakeutumisvaiheen hyvän ohjauksen periaatteet

Vetovoimalan ohjausmalli rakentuu suunnitelmalliselle ja monialaiselle yhteistyölle, joka ulottuu yli kouluasteiden ja hallintokuntien, palvelun nivelvaiheen sujuvaa ja suunnitelmallista ylittämistä sekä onnistunutta opintoihin kiinnittymistä. Ohjausmallissa kuvataan hakijan polkua yleisesti esitettyjen kysymysten kautta. Polkua seuraamalla hakija voi itsenäisesti tai ohjattuna tutkia, millaista tietoa, vertaistukea tai palveluita hakeutumisen eri vaiheissa on saatavilla ja millaisia vaihtoehtoja on tarjolla jatko-opintoja ajatellen. Ohjausmallin toinen tarkastelunäkökulma avautuu ohjauksen periaatteiden ja toimintatapojen, verkostojen sekä palvelujen kautta. Monialainen yhteistyö laajenee rinnakkain tekemisestä aitoon yhteistyöhön yli oman organisaation ja totutun rajapinnan, muodostaen hakijaa paremmin palvelevan palvelukokonaisuuden.

Ohjausmallin arvoperustan muodostavat Vetovoimala-hankkeessa kootut hakeutumisvaiheen hyvän ohjauksen periaatteet.

1. Yhteistyö ja ohjauksen pitkät kaaret

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan ohjattavan yhteistyöverkostot muodostuvat huoltajien lisäksi oppilaitoksen, työelämän, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutus- ja palveluverkostojen edustajista. Monialaisessa yhteistyössä ohjaus rakentuu hakeutujan kokonaistilanteen ympärille. Riittävän varhain aloitettu ohjausyhteistyö mahdollistaa ohjattavan elämän ja tarvittavien palveluiden saumattoman kokonaisuuden, joka tukee koulutukseen siirtymistä, tarvittavan osaamisen hankkimista ja opintojen jälkeistä sijoittumista työelämään. Yhteistyö on edellytys sujuvalle siirtymälle, tiedonsiirrolle ja tuen jatkuvuudelle.

Jalkautuva ohjausyhteistyö perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen hakeutumisvaiheessa vahvistaa ohjaushenkilöstön asiantuntijuutta ja yhteistoimintaa hakeutumisvaiheen palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa.

2. Kohtaaminen ja pienten askelten periaate

Halu pysähtyä ohjattavan ja hänen asiansa äärelle on hakeutumisvaiheen ohjauksen kantava voima toimintaympäristöstä, ohjattavien iästä tai vuorovaikutuksen välineistä riippumatta. Kohtaamiseen liittyy toisen ihmisen kunnioittaminen oman elämänsä parhaana asiantuntijana, ratkaisujen tekijänä ja niistä vastuunkantajana.

3. Oikea-aikaisuus, ohjauksen yksilölliset ratkaisut

Ohjausta tulee olla tarjolla erilaisiin opiskelu- ja urapolun vaiheisiin matalalla kynnyksellä niissä ympäristöissä, missä hakija kulloinkin toimii. Riittävällä ja oikea-aikaisella ohjauksellisella tuella voidaan tukea hakijaa hakeutumaan hänelle sopivaan suuntaan ja ennaltaehkäistä opintopolkuun liittyviä pulmia jo ennakoon. Oikea-aikaisuus tarkoittaa myös hakijan kysymyksiin ja ohjaustarpeisiin viiveetöntä ja yksilöllistä tarttumista. Verkko-ohjauspalvelut tarjoavat vikkellä lisääpua esimerkiksi chat-sähköposti- ja etäohjausaikoja tarjoamalla. Saavutettava ja selkeä tiedottaminen ja markkinointi ohjauspalveluista edistävät ohjauksen osuvuutta.

4. Kokonaisvaltainen asiakkaan elämäntilanteen huomioiminen

Matka yksilölliselle polulle rakentuu voimavarojen, mielenkiinnon kohteiden ja arvomaailman yhteensovittamisesta hakijan sen hetkiseen elämäntilanteeseen sekä oman kasvun ja kehityksen tavoitteisiin. Urasuunnittelun tulisi lähteä elämänkaariajattelusta: mitä pitkän aikavälin tavoitteita opintopolun eri osat palvelevat oppijan elämänkulussa.

5. Osallisuus ja kokemuksellisuus

Osallisuus on omiin asioihin vaikuttamista, mukana oloa ja oman opiskelupolun aktiivista rakentamista. Osallisuuden kokemusta tukee tuntemus omasta toimintakyvystä ja osaamisesta sekä nähdäksi tulemisesta sellaisena kuin kokee olevansa. Kokemukselliset menetelmät syventävät oppimista ja tuovat näkyväksi tulevissa opinnoissa tarvittavia taitoja ja sisältöjä. Tekemällä, kokeilemalla hakeutuja saa myös varmistusta itselle sopivista opiskeluvaihtoehtoista.

6. Vertaisuus

Vertaisuus on ohjauksen lisäresurssi ja voimavara, jossa vertaiset toimivat vertaistukena toisilleen ja auttavat myös itseään tulella nähdä uudessa valossa. Vertaisohjaus ja sen eri muodot edistävät ajatusten ja kokemusten vaihtoa, keskinäistä kommunikointia ja vaihtoehtojen punnitsemista yhteisten kysymysten äärellä. Vertaisohjauksen tavoitteena on myös edistää oppimista, psyykkistä kasvua ja henkistä hyvinvointia.

7. Toimintakykyajatteluun perustuva tuen tarpeen tunnistaminen

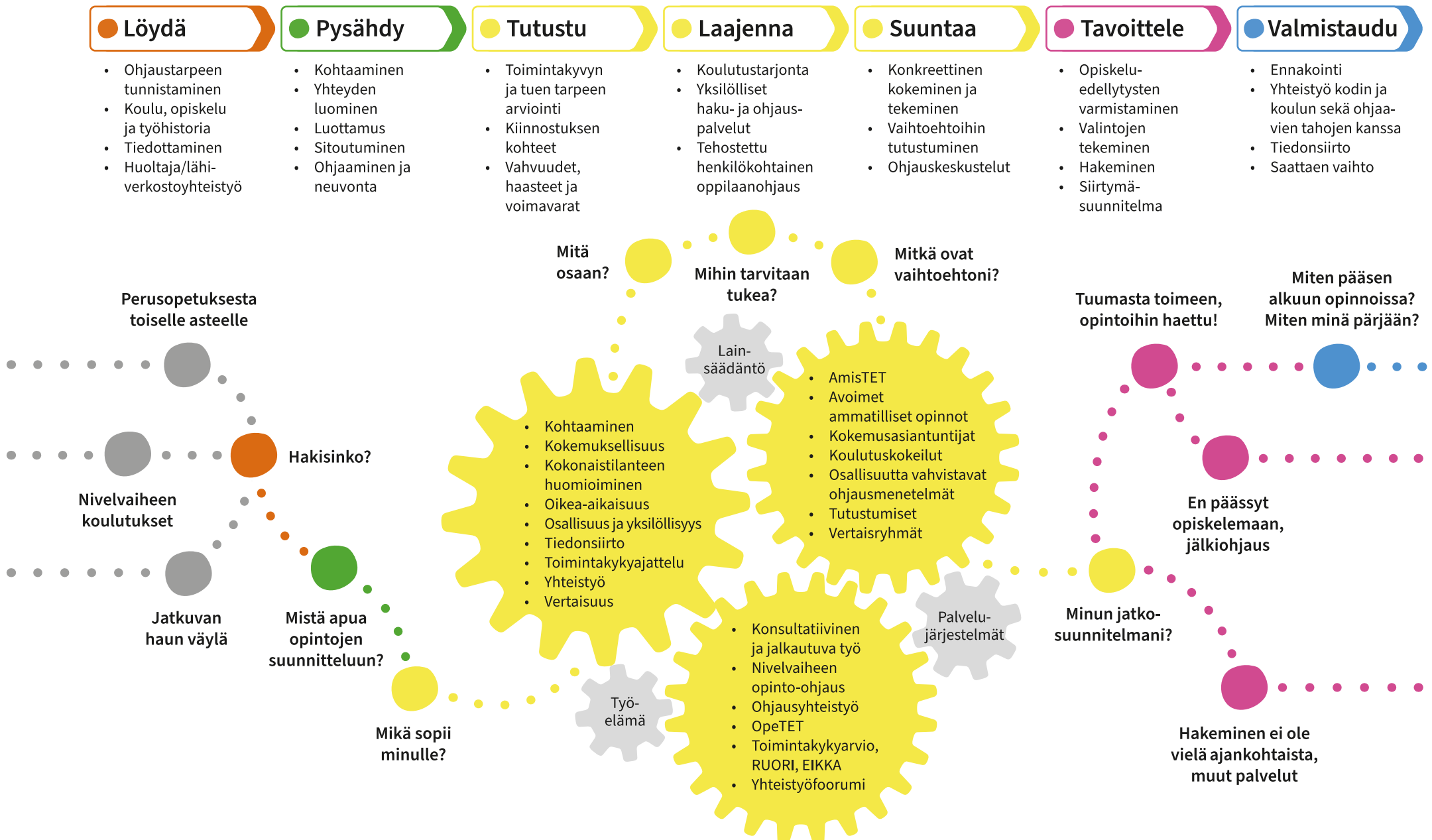
Toimintakykyajatteluun perustuvassa koulunkäynti-, opiskelu- ja toimintakyvyn kuvaamisessa näkökulma erityiseen ja vaativaan erityiseen tukeen on kokonaisvaltainen. Sen sijaan että kuvaamisessa keskityttäisiin opiskelijassa oleviin tuen tarpeen syihin, tarkistellaan toimintakykyä suhteessa opiskeluympäristöön ja käytettävissä olevaan tukeen ja palveluihin. Toimintakykyä ei kuvata vain hakijan toimintarajoitteiden kautta vaan näkyväksi tulevat myös toimintakyvyn vahvuudet ja voimavarat, joita voidaan hyödyntää opintojen suunnittelussa.

8. Tiedonsiirto ja vaativan erityisen tuen dokumentaatio

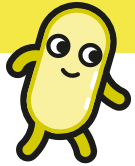
Opintojen sujuminen edellyttää riittävää tiedonsiirtoa eri toimijoiden kesken. Tiedonsiirron tehostamiseen ja yhtenäistämiseen onkin eri toimijoilla vahva yhteinen tahtotila. Toimintakykyajattelun antama viitekehys tukee sellaisten välineiden ja tiedonsiirtokäytäntöjen kehittämistä, jotka helpottavat viestintää ja yhteistyötä eri hallintokuntien välillä nivelvaiheissa. Turvallinen tiedonsiirto eri hallintokuntien välillä edistää hakeutujan ja opiskelijan kokonaiskuntoutuksellisten tavoitteiden toteutumista.

Urasuunnittelun tulisi lähteä elämänkaariajattelusta: mitä pitkän aikavälin tavoitteita opintopolun eri osat palvelevat oppijan elämänkulussa.

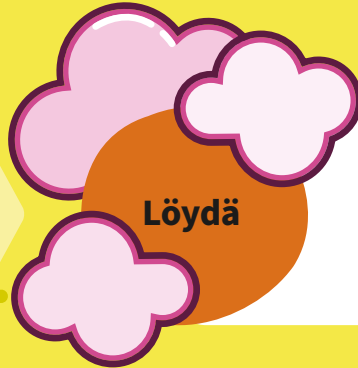
Vetovoimalan ohjausmalli – Hakeutumisvaiheen hyviä käytänteitä tukea tarvitsevan ohjaukseen

2. Matkalla yksilölliselle polulleni

Aloita tästä!

Löydä

- Mistä unelmoin?
- Mikä minusta tulee isona?
- Hakisinko opiskelemaan?

Pysähdy

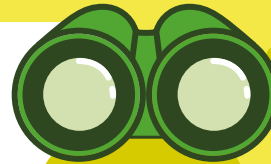
- Mikä minua kiinnostaa?
- Missä olen taitava?
- Mitä tavoittelen?
- Mitä taitoja minun tulee harjoitella päämäärään päästäkseni?
- Keneltä saan tukea?
- Mistä saan apua opintojen suunnitteluun?

Suuntaa

- Mitä tietoa tarvitsen tulevast?
- Mistä löydän sitä?
- Miten pääsen itse kokeilemaan koulutusala tai työtehtäviä?
- Mihin hakisin?
- Mitä tavoitteita minulla on?
- Millainen on haku-suunnitelmani?

- Onko opiskelu minulle tällä hetkellä ajankohtaista?
- Millainen opiskelu minulle sopii tällä hetkellä?
- Sopiiko juuri tämä vaihtoehto minulle?
- Kenen kanssa keskustelen ajatuksistani?
- Mitä voin oppia muilta vertaisilta?

Laajenna

- Mikä sopii minulle?
- Mitä osaamista minulla on?
- Mitä vaihtoehtoja minulla on?
- Millainen on toimintakykyni?
- Mihin tarvitsen tukea?
- Mistä saan lisää tietoa ja kokemusta alan vaihtoehtoista?

Tutustu

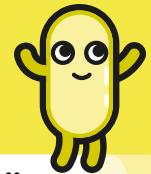
Tavoittele

- Kenen kanssa teen päätöksiä?
- Miten ja milloin haen?
- Mitä tukea tai palveluja tarvitsen opintojen sujumiseksi?
- Millaisia varasuunnitelmia minulla on?
- Millainen verkosto tukee minua?

Valmistaudu

- Tiedän, miten pääsen opintojen alkuun.
- Tiedän, ketkä kulkevat rinnallani siirtyessäni uuteen vaiheeseen.
- Tiedän myös, kuka auttaa, jos asiat eivät sujukaan uudessa paikassa.

Tämä onnistuu kyllä!

3. Ohjaus perusopetuksesta toiselle asteelle – tukea tarvitsevan oppilaan ohjausmalli

Tukea tarvitsevien oppilaiden joukko on moninainen ja nuori voi tarvita tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta, vaikka opiskelee oman luokkansa mukana.

Ohjausmallin avulla voidaan tarjota nuorille yksilöllistä tukea perusopetuksen onnistuneeseen loppuunsaattamiseen ja nivelvaiheen sujuvaan ylittämiseen riittävän varhaista verkostoyhteistyötä hyödyntäen. Mallissa korostuu ohjauksen ja erityisopetuksen yhteistyö sekä jaettu asiantuntijuus oman koulun sisällä ja koulutuksen järjestäjien yhteistyössä.

Ohjausmalli on tarkoitettu erityisen tuen oppilaiden ohjaukseen. Sitä voidaan hyödyntää myös niiden oppilaiden kohdalla, jotka eivät ole erityisen tuen piirissä, mutta tarvitsevat vahvempaa ohjauksellista tukea oman suunnan löytämiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun (tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus).

● Löydä

1. Tunnistaminen

- Kuka hyötyy tehostetusta henkilökohtaisesta oppilaanohjauksesta?
- Ohjauksen aloittaminen
- Ohjaustarpeen arviointi
- Ohjausasiantuntijuuden vahvistaminen

Ohjausmenetelmiä:

Koulun ohjaussuunnitelma, keskustelu koulussa, yksilöllisen ohjaustarpeen arviointi, kouluttautuminen

● Pysähdy

2. Yhteyden luominen nuoreen

- Kohtaava vuorovaikutus
- Luottamuksen rakentaminen
- Psykologinen turvallisuus
- Ohjausprosessiin liittyminen

Ohjausmenetelmiä:

Arvostava dialogi, empaattinen ja emotionaalinen kohtaaminen koulun arjessa, jalkautuminen sinne missä nuoretkin ovat. "Olen sinua varten", "Olen kiinnostunut sinusta"

● Tutustu

3. Oppilaan kohtaaminen yksilöohjauksessa

- Kiinnostuksen kohteet elämässä ja koulussa
- Vahvuudet, haasteet ja voimavarat
- Tulevaisuuden unelmat ja suunnitelmat

Ohjausmenetelmiä:

Tehtävät ja harjoitukset, ohjauskeskustelut, opintojen/opiskelun ohjaus, tiedon antaminen

Lisäohjauksen tarve – Koulunkäynnin tilanne haastaa – Epäselvä kuva tulevaisuudesta – Näköalattomuus

● Laajenna

4. Tunnistaminen

- Koulunkäytännön ja toimintakyvyn arviointi
- Erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö
- Tukitoimien suunnittelu oppilaalle ja perheelle
- Kodin tuki

Ohjausmenetelmiä:

Yhteistyö erityisluokan-opettajan ja esim. koulusosionomin kanssa, konsultointi oman oppilaitoksen sisällä ja ennakkoisa yhteistyö huoltajien kanssa, jalkautuva konsultatiivinen ohjaus

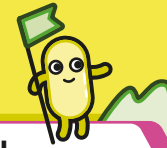
● Suuntaa

5. Tulevaisuuden suunnan kirkastaminen

- Opinnoissa edistyminen
- Itsetuntemuksen ja minäpystyvyyden vahvistaminen
- Konkreettinen kokeminen, näkeminen ja tekeminen

Ohjausmenetelmiä:

Vertaisryhmätoiminta, oppilaitosvierailut, koulutuskokeilut, TET/AmisTET, avoimet ovet, lähikoulu- ja työelämäyhteistyö, kokemusasiantuntijat, oppilaiden ja huoltajien yhteiset jatko-opintoillat, koulutusmessut, Tandem-opinnot, nuorisotyön ja koulun kiinteä yhteistyö

● Tavoittele

6. Jatko-opinto-suunnitelma

- Valintojen tekeminen
- Siirtymäsuunnitelma
- Opintoja mahdollistavat palvelut ja tukitoimet

Ohjausmenetelmiä:

Tutustuminen uuteen kouluun ja toisen asteen opiskelumenetelmiin, ohjauskeskustelut, verkostoyhteistyö, siirtymäsuunnitelma, siirtyneiden opiskelijoiden mentorointi

● Valmistaudu

7. Siirtyminen opintoihin

- Oppilaitosten välinen yhteistyö
- Siirtotiedot
- Saattaenvaihto
- Nivelvaiheen opinnot
- Muut opinnot

Ohjausmenetelmiä:

Nivelvaiheen ohjaajien hyödyntäminen opintojen aloitusvaiheessa, Siirto-HOJKS-asiakirjat, tiedonsiirtopalaverit, ohjauskeskustelut uudessa oppilaitoksessa, moniammatilliset ja seudulliset työryhmät, eri koulutusasteiden opinto-ohjaajien säännölliset yhteistyötapaamiset, jälkiohjausyhteistyö, yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa

1. Tunnistaminen

Ensin on arvioitava, kuka tai ketkä oppilaista tarvitsevat lisäohjausta. Tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen voi ohjautua esimerkiksi oman luokanvalvojan, opinto-ohjaajan, erityisopettajan tai huoltajan aloitteesta. Yhteinen keskustelu paikantaa yksilöllisen ohjaustarpeen ja taustalla vaikuttavia syitä. Ohjausprosessi alkaa ohjaustarpeita vastaavien toimenpiteiden suunnittelusta ja laajuudesta. Ohjaustarve voi toisinaan kohdentua oppilaan lisäksi myös hänen kasvuympäristöönsä, jolloin perhettä voidaan ohjata heille sopivien palvelujen piiriin. Tärkeää on, että ohjaustarpeen tunnistamisen prosessi löytyy koulun omasta ohjaussuunnitelmasta ja tehdään yhteistyössä moniammatillisen verkoston kanssa. Omaa ohjaus- asiantuntijuutta voi vahvistaa kouluttautumalla vaativan erityisen tuen teemoissa.

2. Yhteyden luominen nuoreen

Ohjaussuhteen perustana on luottamuksen rakentuminen nuoren ja ohjaavan aikuisen välille. Luottamus rakentuu ajan, aidon kiinnostuksen ja arkisten vuorovaikutustilanteiden kautta. Tällä tarkoitamme esimerkiksi kohtaamista koulun arjen vuorovaikutustilanteissa (juttelua välitunnilla, kuulumisten kysymistä, kontaktin ottamista ja saamista). Kuulaksi ja hyväksytyksi tuleminen luo psykologista turvallisuutta ja lisää osallisuuden kokemusta.

Ohjaajalta tarvitaan herkkyyttä havaita, milloin oppilas on valmis liittymään ohjausprosessiin. Empaattinen ja emotionaalinen kohtaaminen on erityisen tärkeää, kun oppilas tulee uuteen kouluun tai opiskelussa tulee keskeytyksiä. Huoltajien ottaminen mukaan ohjausprosessiin luo pohjaa tulevalle yhteistyölle, jota on ylläpidettävä yksilökohtaisin menetelmin nivelen toiselle puolelle.

3. Oppilaan kohtaaminen yksilöohjauksessa

Yksilöohjauksessa on mahdollisuus tutustua nuoreen, hänen elämäntilanteeseensa ja kiinnostuksen kohteisiinsa. On tärkeää selvittää, mistä nuori unelmoi ja mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä. Ohjauksen keskiössä ovat nuoren omat toiveet ja vahvuudet, mutta myös nuorta haastavat asiat. Nuorelle tärkeät asiat ja voimavarat voivat löytyä myös koulun ulkopuolelta ja sieltä löytyvä osaaminen voi viitoittaa tietä tulevaisuuteen. Yksilöohjauksessa nuoren tavoitteet ohjaukselle alkavat löytyä omista kiinnostuksen kohteista käsin. Realistisen tulevaisuuden suunnitelman rakentamiseksi nuorta tulee auttaa näkemään todelliset mahdollisuutensa sekä tiedostamaan esteet, jotka voivat olla omien toiveiden tiellä (esim. opintomenestys). Ohjaaja toimii peilinä nuorelle tämän pohtiessa elämänsä suuntaviivoja ja seuraavia askelmia. Konkretisoinnin ja kokeilun kautta toiveet voivat muotoutua uudelleen ja vierelle voi löytyä myös uusia unelmia.

4. Oppilaan kokonaistilanteen kartoittaminen

Kokonaistilanteen kartoittamiseksi on selvitettävä oppilaan koulunkäynnin edellytykset (koulunkäyntikykyisyys). Koulunkäyntikyvyllä tarkoitetaan oppilaan koulunkäyntiin vaikuttavaa toimintakykyä. Esteet koulunkäynnin sujumiselle voivat löytyä myös koulun ulkopuolelta, jolloin tarvitaan laaja-alaisempaa näkemystä toimintakyvystä. Näin saadaan näkyväksi koulunkäyntiin vaikuttavia haasteita sekä vahvuuksia. Yhteiseen keskusteluun osallistuvat oppilaan huoltajien ja opettajan lisäksi ne ammattilaiset, jotka osallistuvat oppilaan arkeen. Yhteistyö erityisopettajan kanssa mahdollistaa tarkoituksenmukaisen ja oikea-aikaisen tuen suunnittelun. Kodin tuki oppilaan tulevaisuuden suunnitteluun kantaa hakuvaiheeseen saakka. Opinto-ohjaajan tehtävänä on kuvata ja kertoa tämän hetkisestä koulutusjärjestelmästä ja vaihtoehdoista. Tehtävänä on jakaa tietoa sekä nuorelle itselleen ja vanhemmille. Opinto-ohjaaja voi olla myös henkilö nuoren ja vanhempien ”välissä” sanoittamassa nuoren ääntä tai toisinpäin sekä antamassa välineitä vanhemmille nuoren tukemiseen. Jalkautuva konsultatiivinen ohjaus tarkoittaa opinto-ohjaajille suunnattua tukea vaativan erityisen tuen oppilaiden ohjaamisessa.

5. Tulevaisuuden suunnan kirkastaminen – realististen vaihtoehtojen puntarointi

Oppilasta tulee tarvittaessa auttaa opintojen suunnittelussa ja niistä suoriutumisessa. Opiskeluvalmiuksien tukemisella voidaan antaa lisävalmiuksia selviytyä opinnoista ja saada peruskoulu päätökseen onnistuneesti. Opinnoissa selviytymistä voidaan tukea myös yksilöllisin opetus- ja opiskelujärjestelyin. Edistyminen opinnoissa vahvistaa nuoren uskoa selviytyä hänelle annetuista tehtävistä ja kyvystä suunnitella itselleen ja omaan toimintakykyynsä sopivaa tulevaisuutta yhdessä kotiväen kanssa. Oppilas ja huoltajat tarvitsevat ajankoh- taista tietoa todellisista vaihtoehtoista ja mahdol- lisuuksista.

Tulevaisuuden suunnan kirkastamiseksi oppilas tarvitsee riittävästi mahdollisuuksia pohtia vaihto- ehtoja ja tutustua niihin konkreettisesti toisella asteella. Oppilaitosvierailujen ja koulutuskokeilujen kautta nuori saa tietoa opiskeltavasta alasta, opis- kelusta ja sen soveltuvuudesta hänelle. Tietoisuus kasvaa kokemuksen, tekemisen ja näkemisen kautta ja antaa varmuutta valintojen tekemiseen. Samalla se tekee näkyväksi nuoren omat vahvuudet ja toi- mintatavat uudessa opiskeluympäristössä. Ohjauk- sessa voidaan vahvistaa nuoren itsetuntemusta,

tietoisuutta omista vahvuuksistaan ja asioista, joita tarvitsee vielä harjoitella, jotta opiskelu on sujuvaa toisellakin asteella. Nuori voi tarvita tukea tutustu- misiin muista nuorista tai aikuisista.

Toiminnalliset vertaisryhmät osana ohjausta tar- joavat nuorille mahdollisuuksia peilata omaa tilan- nettaan vertaisten tilanteisiin, harjoitella sosiaali- sia taitoja sekä tutustua turvallisesti uusiin ihmisiin ja asioihin. Vertaissuhteissa omaksutaan tietoja, taitoja, asenteita ja koetaan asioita, jotka edistävät nuorten sosiaalista sopeutumista ja hyvinvointia.

6. Jatko-opintosuunnitelma

Siirtymäsuunnittelu (transition planning) on ammatillisen polun konkretisointia ja konkreettis- ten valintojen tekemistä eri vaihtoehtojen välillä. Keskeistä siirtymän suunnittelussa on erityisope- tuksen ja opinto-ohjauksen tiivis yhteistyö, jotta valinnat tehdään oppilaalle sopivien vaihtoehto- jen välillä. Siirtymäsuunnitelmaan on hyvä kirjata oppilaan jatko-opintosuunnitelmat, hakutoive- järjestys sekä terveydelliset tekijät, jotka saattavat olla esteenä opinnoille. Suunnitelmaan voi kirjata myös, miten oppilas on päätenyt valitsemiinsa opiskeluvaihtoehtoihin (kiinnostus, oppilaitos- vierailut, TET-jaksot, koulutuskokeilut). Lisäksi

voidaan kirjata opiskelua mahdollistavat palvelut ja tukitoimet, joita tarvitaan myös toisen asteen opinnoissa (asumispalvelut, kuljetukset, avustus). Uuteen kouluun tutustumista ja oppilaasta opiske- lijaksi siirtymistä tuetaan ohjauksellisin keinoin ja vahvistetaan valmiuksia, joita tarvitaan opiskeluun toisella asteella. Erityisesti tässä vaiheessa on hyvä hyödyntää jo toiselle asteelle siirtyneiden opiskeli- joiden kokemuksia.

7. Siirtyminen jatko-opintoihin

Hyvällä yhteistyöllä voidaan tarjota vastaanot- tavalle oppilaitokselle tietoa oppilaan toiminta- kyvystä ja tarvittavista tukitoimista sujuvan opis- kelutaipaleen alkamiseksi. Näin varmistetaan, että oikeanlainen tuki jatkuu myös toisella asteella. Siirtotietoa voidaan välittää asiakirjojen muodossa, mutta hyvä käytäntö on tukea tarvitsevan oppilaan kohdalla on vierailla uudessa oppilaitoksessa ja viedä tietoa toimivista ohjaus- ja tukimuodoista. Tutun ohjaajan sanallinen tieto oppilaan tuesta ja hänelle toimivista ohjauskeinoista auttaa opintojen alkuvaiheessa. Luottamuksellinen suhde opiske- lijaan tukee myös nuorta itseään opintoihin kiin- nittymisessä. Tulevaisuudessa tiedonsiirtoa voisi ajatella tapahtuvaksi esimerkiksi Koski-palvelun kautta tai etäyhteyksiä hyödyntäen.

4. Jatkuvan haun väylä, ohjauksen polku

Jatkuva haku toimii yhteishaun rinnalla toisena hakeutumisväylänä ammatilliseen koulutukseen. Sen kautta opintoihin voi hakeutua joustavasti ympäri vuoden.

Koulutustarjonnasta, hakumenettelyistä ja valintaperusteista päättää koulutuksen järjestäjä. Jatkuva haku luo joustavan mahdollisuuden vaativaa erityistä tukea tarvitseville osaamisen lisäämiseen ja täydentämiseen tai kokonaan uuden osaamisen hankkimiseen alan vaihdon myötä hänelle sopivaan aikaan.

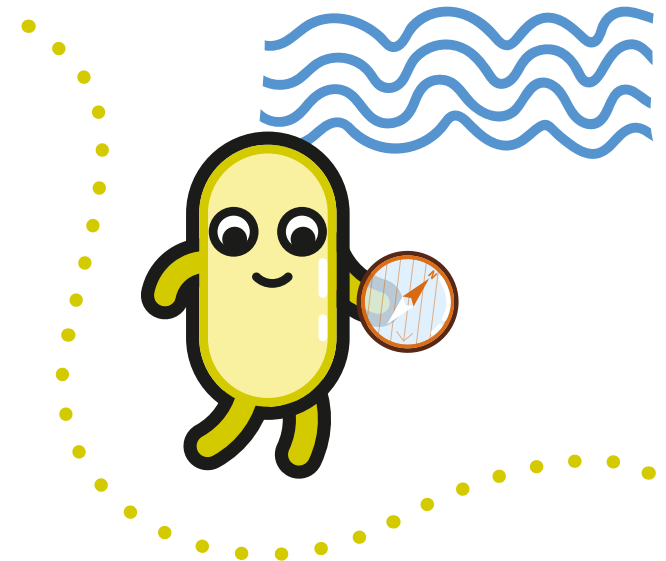
Erityistä tai vaativaa erityistä tukea tarvitsevat jatkuvan haun asiakkaat ohjataan tarvittaessa tehostettujen moniammatillisten palvelujen kautta oppilaitosten haku- ja neuvontapalveluihin, joissa on tarjolla erilaisia yksilöllisiä ohjauspalveluja hakijan yksilöllisen tarpeen ja oppilaitoksen mahdollisuuksien mukaisesti. Ohjauspalveluissa on mahdollisuus tutustua eri koulutusvaihtoehtoihin sekä oppilaitoksessa että työelämäkumppanien työpaikoilla.

Osaamiskartoitusten ja toimintakykyarvioinnin perusteella voidaan ammatinvalinnan ja henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman vaihtoehtoja pohtia hakijalähtöisesti, vaikka valmentavaa koulutusta ponnahduspaikkana käyttäen.

Jatkuvan haun asiakkaat ovat hyvin heterogeenin ryhmä. He ovat eri ikäisiä ja heidän elämäntilanteensa, koulu-, opiskelu- ja työhistoriansa sekä osaamisensa ja osaamisen hankkimisen tarpeet ja tavat ovat yksilöllisiä. Siksi koulutuksen järjestäjän tehtävänä onkin selvittää yhdessä hakijan kanssa tämän suoritettavaksi soveltuva tutkinto, tutkinnon osa tai koulutus.

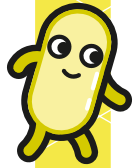
Tutkinnon tai koulutuksen valinnassa huomioidaan hakijan aiemmin hankittu osaaminen, jotta voidaan arvioida, onko hakijalla tarve täydentää tai syventää osaamistaan vai suorittaa koko tutkinto. Jos koulutuksen järjestäjä ei ota hakijaa opiskelijaksi, sen tehtävänä on ohjata hakijaa muuhun koulutukseen tai tarvittaessa muun palvelun piiriin.

Jatkuvan haun hakeutumisvaiheen palvelussa verkkopalveluiden kehittäminen tuo lisää saavutettavuutta, mutta samalla ohjaushenkilöstö jalkautuu aktiivisesti myös sinne, missä asiakkaat ovat, kuten ohjaamoihin, perhe- ja nuorisokeskuksiin, nuorisotiloihin, nuorten työpajoille ja kuntouttavaan työtoimintaan.

Verkostot

- Ammatilliset oppilaitokset
- Lukiot ja opistot
- Ohjaamot
- Etsivä nuorisotyö
- Työpajat
- Työelämä
- TE-palvelut ja TYP
- Sosiaali- ja terveystyö
- Nuoris- ja perhekeskukset
- Kuntouttava työtoiminta
- Kelan kuntoutuspalvelut
- Vakuutusyhtiöt
- Hankkeet ja järjestöt
- Maahanmuuttajien osaamiskeskus

Hakijan elämäntilanne

- Jäänyt yhteishaussa ilman opiskelupaikkaa
- Tarve päästä koulutukseen muulloin kuin yhteyshaun aikaan, esim. joustava perusopetus
- Perusopetus päättynyt yli vuosi sitten
- Kuntoutus- tai ohjauspalveluista ohjataan hakemaan opintoihin
- Suorittanut vain osan lukio- tai tutkinto-opinnoista
- Vertailukelpoiset todistukset puuttuvat
- Alanvaihtaja tai tutkinnon päivittäjä
- Hakijalla on työkokemusta, muttei tutkintoa
- Hakee oppisopimuskoulutukseen
- Haluaa suorittaa vain tutkinnon osan tai osia

Minne mennään? Ohjaus hakeutumisen jälkeen

Jatkuvan haun ohjauskeskustelun jälkeen hakijalla voi olla useita eri vaihtoehtoja suuntautumiseen. Niitä voivat tutkintokoulutuksen lisäksi olla myös nivelvaiheen koulutukset, kuten VALMA, perusopetuksen lisäopetus, lukioon valmistava koulutus (myöhemmin vuonna 2022 TUVA-koulutukset) sekä vaativana erityisenä tukena toteuttettava TELMA-koulutus. Mikäli hakeutuminen ja opintojen aloittaminen on ajankohtaista, suunnitellaan opintojen tavoitteet sekä toteuttaminen hakijan toimintakyvyn mukaisesti.

Opiskelupaikka ei kuitenkaan välttämättä aukea heti ensimmäisellä hakukerralla, ja silloin jälki-ohjauksessa luodaan suunnitelma siitä, kuinka tavoitetta lähdetään saavuttelemaan yhdessä verkostojen kanssa. Joskus tilanne voi myös olla se, että opintoihin hakeutuminen ei juuri sillä hetkellä ole ajankohtaista. Tällöin hakija voidaan ohjata muiden palveluiden piiriin. Erityisen tai vaativan erityisen tuen ohjattaville on tarjolla monenlaista uraohjausta tukevaa toimintaa.

Muut palvelut

Työpajatoiminta

mahdollisuus ohjattuun ja tuettuun työntekoon ja räätälöityyn polkuun, koulutukseen, sen loppuun saattamiseen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa tai työllistymiseen.

Erilaiset Kelan tarjoamat kuntoutuspalvelut

esimerkiksi Nuottivalmennus ja ammatillinen kuntoutus.

Kunnan tarjoamat sosiaali- ja terveysterveyst

esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelut, vammais- palvelut ja aikuissosiaalityö nuorille.

Etsivä nuorisotyö

tehtävänä on tavoittaa ja auttaa alle 29-vuotiaita nuoria sellaisen palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään heidän itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.

TYP, eli työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu

TE-toimiston, kunnan ja Kelan yhteinen toimintamalli, joka palvelee pidempään työttömänä olleita työnhakijoita.

Hankkeiden ja järjestöjen tuottamat toiminnot ja palvelut

esimerkiksi Suomen Klubitalot Ry, Mieli Ry, Erilaiset Oppijat Ry, HDL:n valtakunnalliset palvelut kuten VAMOS.

Ohjaamopalvelut

Alle 30-vuotiaille suunnattu palvelupiste, josta on saatavilla tietoa, henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta erilaisiin nivelvaiheisiin, urasuunnitteluun, koulutukseen ja työelämään kiinnittymiseen. Lisäksi nuori saa tukea toimintakyvyn vahvistamiseen ja elämänhallintaan.

Erilaiset oppilaitosten tai kansanopistojen tarjoamat

matalan kynnyksen startit ja ryhmä- ja kurssitoiminnot ennen hakeutumista opiskelijaksi.

Ammatillinen kuntoutusselvitys

työikäisille nuorille ja aikuisille, joilla työ- tai opiskelukyky on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi ja hän tarvitsee tukea kuntoutuksen mahdollisuuksien ja kokonaistilanteen selvittämiseen. Kuntoutusselvitystä voi hakea myös ilman todettua sairautta, jos hakija on 16–29-vuotias ja toimintakyky on olennaisesti heikentynyt.

Maahanmuuttajien osaamiskeskukset

koulutusta ja työllistämistä yhdistävä palvelukokonaisuus, joka tarjoaa maahanmuuttajille ammatillista koulutusta, työllistymispalveluja ja kielio- pintoja saman katon alla.

5. Nivelvaiheen koulutukset

Nivelvaiheen koulutukset tarjoavat mahdollisuuden vahvistaa peruskoulun aikana hankittuja taitoja, elämänhallinnan ja oppimisen taitoja sekä tilaisuuden pohtia tulevaisuuden koulutuspolkua.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus, VALMA

VALMA-koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija tutustuu ammatilliseen koulutukseen ja eri aloihin, osaa tehdä ammatinvalintaa, koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja, saa valmiuksia ammatillisen tutkinnon suorittamiseen, parantaa oppimaan oppimisen taitojaan ja vahvistaa arkielämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. VALMA-koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä ja opiskelija suorittaa koulutuksen yleensä yhden lukuvuoden aikana. Opiskelija voi siirtyä VALMA-koulutuksesta tutkintokoulutukseen joustavasti opintojen aikana, kun omat tavoitteet ovat selkiytyneet ja tutkintokoulutukseen tarvittavat valmiudet kehittyneet.

Perusopetuksen lisäopetus, 10-luokka

Perusopetuksen oppimäärän suorittaneille nuorille voidaan järjestää perusopetuslain mukaista, yhden lukuvuoden kestävää lisäopetusta. Lisäopetukseen eli arkikielessä kymppiluokalle voidaan ottaa nuori, joka on saanut perusopetuksen päättötodistuksen samana tai edellisenä vuonna. Lisäopetuksen tavoitteena on tarjota opiskelijalle myönteisiä oppimiskokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä, vahvistaa itsenäisyyttä, kehittää itsetuntemusta, parantaa jatko-opintoihin pääsyn edellytyksiä ja opinnoissa tarvittavia tietoja ja taitoja. Opiskelijan kehitystä ja oppimista tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lukiokoulutukseen valmistava koulutus, LUVA

LUVA-koulutus on suunnattu maahanmuuttajalle tai vieraskieliselle, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan oppimäärän, mutta jolla ei ole riittäviä kielellisiä valmiuksia suoriutua lukio-opinnoista suomen tai ruotsin kielellä, ja tavoitteena on jatkaa opiskelua lukiossa.

Opiskelijaksi LUVA-koulutukseen voidaan myös ottaa henkilö, jolla katsotaan muutoin olevan vastaavat tiedot ja taidot, vaikka peruskoulutodistusta ei olisikaan. Varsinaista lukiopaikkaa haetaan LUVA-koulutuksen jälkeen.

Nivelvaiheen koulutukset uudistuvat osana oppivelvollisuuden laajentamista

Suunnitteilla on uusi tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA). Se yhdistää nivelvaiheen koulutukset (VALMA, 10-luokka, LUVA) yhdeksi koulutukseksi. Tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen. Lisäksi koulutuksen myötä edellytykset lukiokoulutuksen oppimäärän, ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon suorittamiseen vahvistuvat. Muutoksen on määrä tulla voimaan 2022.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, TELMA

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) on suunnattu opiskelijoille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden vuoksi laaja-alaista tukea. TELMA-koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä ja koulutus kestää 1–3 vuotta opiskelijan yksilöllisen suunnitelman mukaan. TELMA on nivelvaiheen koulutuksista selkeästi työhön painottuva koulutus, jonka aikana opiskelija pääsee mukaan aitoihin työelämän projekteihin ja kehittämään omatoimisuuttaan.

Jokaiselle TELMA-opiskelijalle löydetään hänelle itselleen sopivat työtehtävät. Työtehtävät vahvistavat päivittäisessä elämässä tarvittavia taitoja ja auttavat oman tulevaisuuden polun suunnittelussa.

TELMA-koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija tutustuu työelämään ja löytää itselleen sopivan muodon osallistua siihen, kehittää työhön ja ammattiin suuntautunutta toimintakykyään erilaisissa ympäristöissä sekä selviytyy jokapäiväisessä elämässä mahdollisimman itsenäisesti.

TELMA-koulutus on osa opiskelijan kokonais-kuntoutusta ja se toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä opiskelijan lähiverkoston sekä kuntoutuspalvelujen kanssa. Koulutuksen aikana selvitetään itsenäisen elämän edellyttämät ohjaus- ja tukipalvelut sekä tarvittavat apuvälineet.

6. Hakeutumisvaiheen toimintamallit ja menetelmät

Hakeutumisvaiheen ohjausmallissa Hyvän ohjauksen periaatteet näyttäytyvät ohjauksen arvoperustassa ja toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa ohjattavan kanssa.

Ohjausmallia laatiessamme halusimme lisäksi tehdä näkyviksi myös ohjauksen konkreettiset toimintamallit ja menetelmät, joita olemme hankkeen aikana koonneet, kehittäneet ja pilotoineet sekä ohjauksen verkostoissa että aidossa ohjaustyössä oppilaitten, opiskelijoiden ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien jatkuvan haun asiakkaiden kanssa.

Toimintamallit ja -menetelmät on koottu kolmeksi kokonaisuudeksi

 Markkinoinnin ja tiedottamisen menetelmät, yleinen ohjaus ja neuvonta

 Hakeutujan yksilölliset palvelut ja osallistava ohjaus

 Ohjauksen työkalupakki

7. Markkinointi, tiedottaminen ja yleinen neuvonta ja ohjaus

Toisen asteen oppilaitosten haku- ja neuvontapalvelut

- Asiointi joko etäyhteyksin tai livenä, soittamalla tai lähettämällä sähköpostia.
- Asiointi chat -palvelun kautta; kysymykset hakemiseen ja opiskeluun liittyen tai yhteydenotto-pyyntöjen jättäminen.
- Asiointi esimerkiksi Teams-yhteyksin hyödyntäen erilaista verkko-ohjausmateriaaleja ja oppilaitosten verkkosivuja.
- Kutsuttuna mukana esimerkiksi erilaisissa oppilaitosten tapahtumissa.

Yhteistyöfoorumi

- Alueellisia asiantuntijatapaamisia toteutettuna etäyhteyksin tai livenä, vastuutoimija kutsuu koolle.
- Kohdennetaan tietyn ammattiryhmän edustajille tai monitoimijaiselle osallistujajoukolle.
- Osallistujia yhdistää aiheen kiinnostavuus ja sitoutuneisuus kokoontumisen tavoitteeseen.

- Kutsuttuna koolle yhteistyöverkoston luomiseksi ja eri toimialojen tai organisaatioiden toimijoita ja heidän toimintansa tuntemuksen lisäämiseksi.
- Teemoitettuja tilaisuuksia, joissa hyödynnetään alustuspuheenvuoron pitäjiä ja kokemusasiantuntijoita.
- Jaetaan hyviä käytänteitä.
- Kartoitetaan kehittämistarpeita ja laaditaan kehittämissuunnitelmia sekä sovitaan työryhmiä kehittämissuunnitelmien toteuttamiseksi.

Huoltajille suunnattu neuvonta ja markkinointi

- Huoltajille suunnatut illat ja kotiväenillat etäyhteyksillä ja livenä
- Huoltajien ohjaus- ja neuvontatyö etäyhteyksillä ja livenä
- Monikieliset huoltajien illat oppilaitosyhteistyönä
- Huoltajien kohtaaminen jalkautuvassa ohjaus- ja neuvontatyössä eri toimintaympäristöissä

Vertais- ja kokemusasiantuntijat

- Vierailut kouluissa/ luokissa/ ryhmissä kertomassa omasta opiskelustaan tai kokemuspuheenvuoroja sovituista aiheista.
- Mukana pyynnöstä oppilaitosesittelyissä, opotunneilla, kokemuskirjastotapahtumissa ja erilaisissa toiminnallisissa yhteistyötapahtumissa eri koulujen ja kouluasteiden kesken.
- Aiheet voivat liittyä esimerkiksi uraohjaukseen tai hyvinvointiteemoihin.
- Kohtaamisia järjestään joko etäyhteyksillä tai livenä, myös esimerkiksi opettajien ja ohjauksen ammattilaisten koulutustapahtumissa tai erilaisissa keskustelutilaisuuksissa lisäämään tietoa hakemisesta ja opiskelusta toisella asteella ohjaustyön tueksi.

Oppilaitos- esittelyt

- Järjestetään etäyhteyksillä tai livenä (esimerkiksi avoimet ovet ja vierailupäivät oppilaitoksen tiloissa).
- Toteutetaan tarpeiden mukaan.
- Sisältötoiveet ohjattavien tai opetuksen ja ohjauksen toimijoiden tarpeista.
- Toisen asteen oppilaitoksen toimijat esittelevät toimintaansa esimerkiksi peruskouluun opotunneilla tai ohjaamon tiloissa.
- Suunnataan ohjattaville tai opetuksen ja ohjauksen toimijoille.

Koulutusmessut ja ammattimessut

- Oppilaitosten yhdessä järjestämiä eri koulutusten ja tutkintojen esittelytilaisuuksia esimerkiksi peruskoulun tiloissa.
- Opiskelijoiden tutkintojen ja koulutusten esittelyä kuvien, videoiden tai paikan päälle tuodulla alan kalustolla ja työnäytöillä.
- Mahdollistavat kokeilla alaan liittyviä tehtäviä ja keskustella opiskelijoiden kanssa heidän opiskelustaan.
- Tuovat kokemusta esittelemässä oleville opiskelijoille tai toimivat osaamisen näyttötapahtumina.

Elävä kirjasto tai kokemuskirjasto

- Yhdenvertaisuutta edistävä, toiminnallinen menetelmä, joka pyrkii edistämään erilaisten ihmisten välisen kohtaamisen ja vuoropuhelun kautta moninaisuuden, ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamista.
- Toimii tavallisen kirjaston tapaan; paperisten kirjojen sijaan elävästä kirjastosta lainataan oikeita ihmisiä keskustelemaan esimerkiksi eri alojen opiskelijoiden ja ammattilaisten kanssa.
- Kirjaston järjestämistä varten on olemassa järjestäjän käsikirja, johon linkin löydät osoitteesta; **<https://www.alli.fi/palvelutyhdenvertaisuus/elava-kirjasto>**.

8. Oppilaitokseen tutustumiset, koulutuskokeilu, AmisTET

Oppilaitokseen tutustumisia

- Voidaan järjestää sovitusti yksilö- tai ryhmämuotoisena.
- Sisältö ja kesto suunnitellaan yhdessä tutustujan tarpeen ja oppilaitoksen mahdollisuuksien mukaan.
- Tavoitteena voi olla yleensä oppilaitokseen tai asuntolaan tutustuminen sisältäen myös asumiskokeilun.
- Saa tietoa opiskelusta, hakeutumisesta ja koulutuksesta tai eri tutkinnoissa vaadittavista keskeisistä osaamisen tavoitteista ja osaamisen hankkimistavoista.
- Voi olla tutustumista suunniteltuun koulutukseen tai tutkintoon osallistumalla opiskelu- ja käytännön työtehtävien tekemiseen erilaisissa oppimisympäristöissä.
- Tutustumisen yhteydessä voidaan järjestää ohjauskeskustelu, johon myös ohjattavan lähiverkostonsa on tervetullut mukaan. Siinä laaditaan yhdessä jatkosuunnitelma tai ohjataan hakeutumisessa itselle sopivaan koulutukseen tai tutkintoon.

Koulutuskokeilu

- Uraohjauksellinen palvelu, joka toteutetaan tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Kestoltaan se on yleensä 4–5 päivää ja sisältö suunnitellaan yhdessä ohjattavan ja hänen verkostonsa kanssa.
- Kokeilija saa tietoa erilaisista opiskelumahdollisuuksista ja hän pääsee kokeilemaan opiskelua käytännössä. Hän saa tietoa käytännön kokeilun kautta omasta toimintakyvystään tiettyyn tutkintoon tai koulutukseen itselleen sopivan jatkosuunnitelman laatimista varten.
- Jakson aikana tunnistetaan ja sanoitetaan yhdessä tuen, sekä ohjauksen tarvetta opiskeluun hyödyntäen esimerkiksi RUORI-erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen arviointimenetelmää.
- Kokeilu voi sisältää myös asumiskokeilun oppilaitoksen asuntolassa, jossa arvioidaan tuen ja ohjauksen tarve asumisessa.
- Kun koulutuskokeilu päättyy, pidetään ohjauskeskustelu, johon myös ohjattavan lähiverkosto on tervetullut mukaan. Ohjauskeskustelussa käydään läpi koulutuskokeilupalaute ja laaditaan ohjattavan ja hänen verkostonsa kanssa yhteistyössä jatkosuunnitelma.
- Mikäli koulutuskokeilu on maksullinen ohjauspalvelu, sen voi hakea Kelasta ammatillisena kuntoutuksena.

AmisTET-jaksot

- Tarkoitettu peruskoulun 8-luokkalaisille vaihtoehdoksi työpaikalla tehtävälle työelämään tutustumiselle. Jakson kesto 4–5 päivää, 6 tuntia/päivä.
- Toimii matalankynnyksen tutustumisena toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, opetusmenetelmiin ja -ympäristöihin sekä työelämään.
- Tarjoaa mahdollisuuksia tutustua tuetusti eri tutkintoihin ja koulutuksiin turvallisesti ryhmässä ja muodostaa mielikuvia eri ammatteista ja toisen asteen opiskelusta. Oppilas voi pohtia kiinnostuksen kohteitaan tekemällä käytännön työtehtäviä ohjatusti ja kokeillen.
- Vahvistaa nuoren kiinnittymistä oman urapolun suunnitteluun ja se voi sisältää jo toisen asteen opintoja, joista saa oman osaamistodistuksen (esim. avoimet ammatilliset opinnot, työkykypassin sisältöjä). Jaksoon voi sisällyttää myös vertaistuellista toimintaa ja vertaisuutta voidaan hyödyntää monipuolisesti ammatinvalinnanohjauksessa. AmisTET-jakso voi toimia hyvänä pohjana 9.-luokan koulutuskokeiluille.

9. Vertaisryhmät nivelvaiheen tukena

Mitä on vertaisryhmäohjaus?

Vertaisryhmäohjaus on pienryhmäohjauksen menetelmä, jossa nuoret eivät ole ohjauksen kohteena vaan aktiivisina toimijoina. Vertaisuus on ohjauksen lisäresurssi ja voimavara, joka vahvistaa nuoren osallisuutta.

Miksi?

Vertaisryhmätoimintaa toteutettiin arjessa tehdyn havainnon pohjalta: lähikouluissa opiskelevat erityistä tukea tarvitsevat nuoret kertoivat ulkopuolisuuden ja erilaisuuden kokemuksistaan. Ulkopuolisuuden tunne voi katkaista toiselle asteelle siirtymisen, sillä kynnys opintojen aloittamiseen ilman tukea voi kasvaa liian suureksi.

Vertaisryhmissä nuoret kokivat voivansa hengähtää ja olla sellaisia kuin ovat. Karvin tuoreet arviointitulokset (Goman & al. 2020) puhuvat vertaisryhmien hyödyntämisen puolesta nivelvaiheen ohjausmenetelmänä. Perusopetuksessa tulisi käydä enemmän pienryhmäkeskusteluja, joissa valintoja pohdittaisiin yhdessä muiden nuorten kanssa.

Miten?

Vertaisryhmät muodostuivat vähintään kahden koulun oppilaista, joiden katsottiin tarvitsevan nivelvaiheen tehostettua ohjauksellista tukea. Ryhmät käynnistyivät Oulussa, Rovaniemellä, Jyväskylässä ja Mikkelissä. Ryhmien toiminnan tavoitteet sovittiin moniammatillisesti ja

ryhmäkohtaisesti. Tapaamisissa vahvistettiin hienovaraisesti jokaista nuorta, hänen itsetuntoaan sekä pysähdyttiin nuoren esiin tuomiin asioihin. Vertaisryhmien toiminnassa harjoiteltiin opiskelussa tarvittavia taitoja ja koettiin aitoja, konkreettisia tilanteita tulevaisuuden oppimisympäristöissä. Näistä syntyi kokemusvarantoa tulevaa ajatellen.

Vertaisryhmätoiminnan viitekehys

Vaikutukset?

Ohjaajien näkökulmasta parasta oli nähdä, miten nuoret vahvistuivat, saivat itseluottamusta ja rohkeutta toimia vapaammin ryhmässä. Luottamuksen rakentaminen vei aikaa, vaati mokailua ja hyväksytyksi tulemistä. Tuloksena oli näkyvää muutosta nuorten vuorovaikutuksessa ja käyttäytymisessä positiivisempaan suuntaan. Käydessään tutustumassa erilaisiin ohjaus- ja palvelumuotoihin, nuoret saivat tietoa ja valmiuksia hakea tukea omaan tilanteeseensa. Vierailuissa he saivat mahdollisuuden tulla tilanteisiin eri roolissa ja onnistua uusissa tilanteissa, mikä lisää pystyvyyden tunnetta. Koulujen ovet ovat avautuneet yhteiselle tekemiselle ja nuorisotyö on tullut luontevaksi osaksi opetusta ja ohjausta.

Kohtaa tänään, kun kuljet ohitseni. Tarvitsen lempeyttä. Näe minut, katso sisimpään, vasta sitten olet perillä.

Joel Jyrinki-

Hyödyt

Nuoret kokivat, että vertaisryhmätoimintaan kannatti osallistua. Nuoret kaipasivat lisää oppilaitosvierailuja, mikä kertoo käyntien tarpeellisuudesta. Parasta oli vierailut eri paikkoihin, ryhmän muut nuoret ja tutustuminen uusiin ihmisiin. Myös huoltajat kokivat toiminnan merkitykselliseksi.

Opettajat saivat yhteisestä toiminnasta vertaistukea omalle työlleen sekä uusia toimintatapoja. Yhteistyö lisääntyi eri peruskoulujen välillä sekä toisen asteen oppilaitosten kanssa.

Mitä vaatii?

Kyse on ennen kaikkea ajattelutavan ja toimintakulttuurin muutoksesta sekä resurssien uudelleen organisoinnista. Vertaisryhmätoiminnan kautta voidaan vähentää yksilöohjausta ja vapauttaa resursseja niiden oppilaiden ohjaamiseen, jotka tarvitsevat enemmän henkilökohtaista tukea.

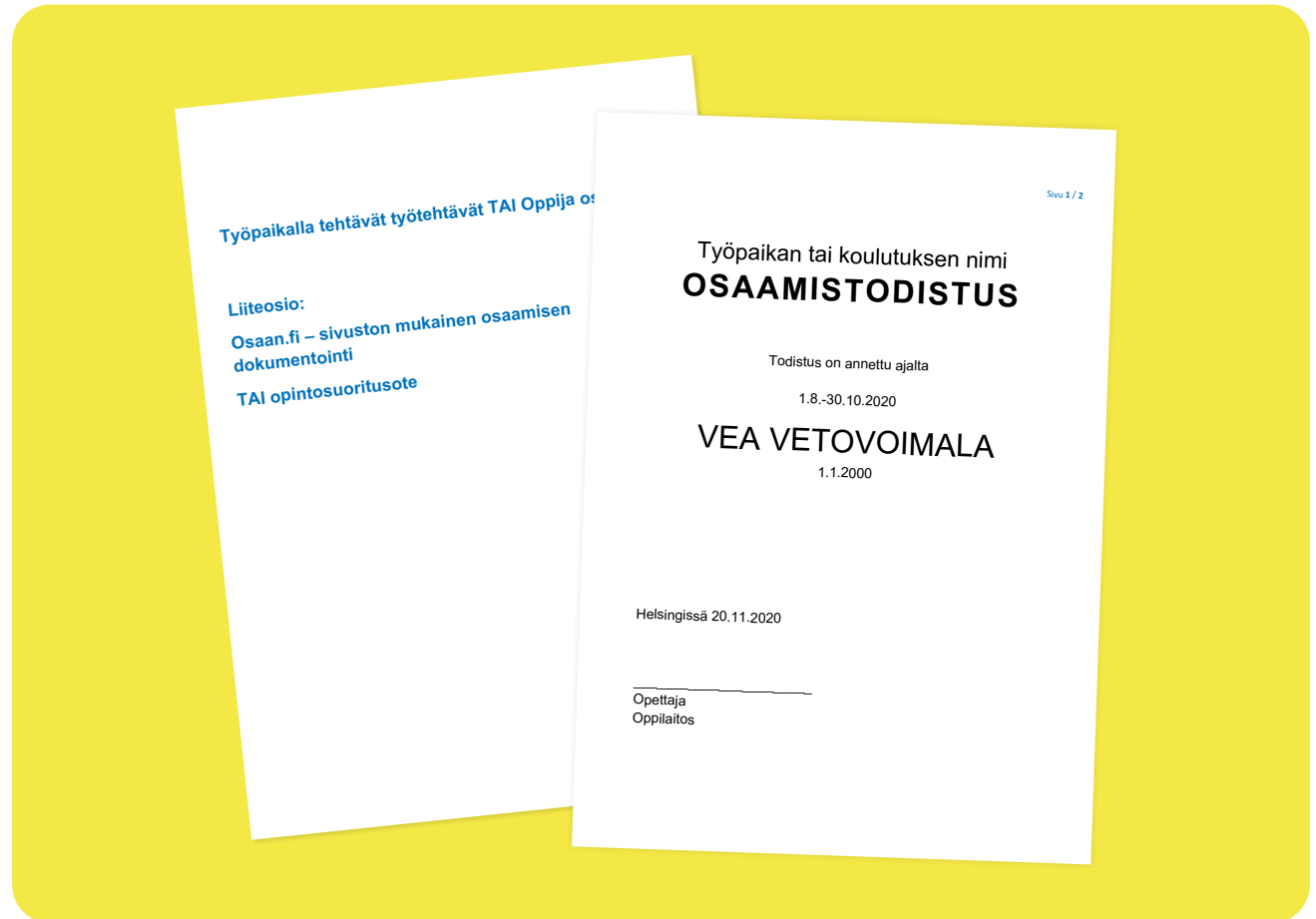
10. Osaamisen tunnistaminen ja avoimet ammatilliset opinnot

Osaamisen hankkiminen ja tunnistaminen

Nuorten työpajalla, muussa työkokeilussa, palkkatukityössä tai työssä hankittua osaamista on mahdollistaa tunnistaa opinnoiksi. Esimerkiksi työpajoilla on käyty läpi, mitä työpajoilla tehdään ja mitä osaamista siellä on mahdollista hankkia liittyen työtehtäviin, työvälineisiin, materiaaleihin ja menetelmiin. Tätä osaamista verrataan ammatillisten perustutkintojen tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin.

Eri alojen ammatilliset opettajat ovat vastuussa osaamisen ja näyttöjen arvioinnista, jotta niistä voidaan myöntää osaamistodistus, opintopisteitä tai todistus tutkinnon osasta. Osaamistodistus kuvaa havaitut taidot ammatillisten perustutkintojen perusteiden mukaisesti.

Vieressä näkyy esimerkki oppilaitoksen myöntämästä osaamistodistuksesta avoimissa opinnoissa.

Avoimet ammatilliset opinnot

Toisen asteen opintoihin on mahdollista tutustua avointen ammatillisten opintojen kautta. Valtakunnallinen **aavo.fi**-sivusto tarjoaa vaihtoehtoisen ja joustavan tavan hankkia osaamista eri oppilaitosten avointen opintojen tarjontaa hyödyntäen. Opiskelu tapahtuu verkossa joko itsenäisesti tai opettajan johdolla.

Erilaiset toisen asteen oppilaitosten tarjoamat avoimet opinnot mahdollistavat monenlaisia tapoja osaamisen hankkimiseen esimerkiksi työelämässä, ennen tutkinto-opiskelua tai täydennyskoulutuksena.

Kynnys opintojen aloittamiseen on tehty matalaksi; avoimet opinnot tarjoavat onnistumisen iloa tai väylän työelämään tai tutkinto-opintoihin. Avointen opintojen avulla myös jo valmistuneiden on mahdollista päivittää osaamistaan ja löytää polku töihin.

Treenaamo

Treenaamo on kahden viikon pituinen uraohjausjakso, jossa pohditaan omia toiveita ja vahvuuksia, tutustutaan eri alojen koulutuksiin ja ammatteihin sekä tehdään oman tulevaisuuden jatkosuunnitelma. Treenaamon aikana oppija etsii itselleen soveltuvan koulutuksen ja sen suorittamistavan ja -paikan.

Työkykypassi

Oppijan hyvinvoinnin tukemiseksi voidaan suunnitella työkykypassi (**työkykypassi.fi**). Työkykypassi on ammattiin opiskelevan työkalu työkyky- ja hyvinvointitaitojen vahvistamiseen. Työkykypassin avulla oppija pohtii omia valmiuksiaan ja taitojaan oman hyvinvoinnin ylläpitämiseksi.

Valtakunnallinen aavo.fi-sivusto tarjoaa vaihtoehtoisen ja joustavan tavan hankkia osaamista eri oppilaitosten avointen opintojen tarjontaa hyödyntäen.

11. Opinto-ohjauksen konsultatiivinen näkökulma ja OpeTET

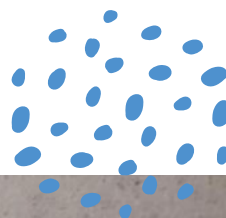
Opinto-ohjaajalla on erityinen rooli yläkoulussa ja erityisesti nivelvaiheessa olevan oppilaan rinnalla. Tukea tarvitsevan oppilaan ohjauksessa tarvitaan opinto-ohjaajan lisäksi verkostoon mukaan muitakin oppilaan tuntevia henkilöitä ja selkeää roolijakoa eri toimijoiden välillä.

Vetovoimalan kokemukset yhteistyöstä perusopetuksen ja toisen asteen opinto-ohjaajien sekä muun ammattihenkilöstön kanssa vahvistivat käsitystä opinto-ohjauksen konsultoivan näkökulman tärkeydestä. Ohjausalan henkilöstö tarvitsee toisinaan lisää tukea oman ohjauksensa tueksi erityisen tuen ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä. Huoltajat ja oppilaat puolestaan tarvitsevat realistista käsitystä siihen, mitä jatko-opinnoissa eteneminen edellyttää.

Erityisen tuen oppilaan jatko-opintojen ohjaus ja yhteistyö tulisikin aloittaa jo hyvissä ajoin yläkoulun aikana. Tarvitaan aikaa, resursseja ja yhteistyötä. Konsultoivassa ohjauksessa tarkoitus on tuoda vuoropuhelua sekä tukea ohjaukseen. Se on asiantuntijuuden jakamista vuorovaikutuksessa oppilaan ja hänen ympärillä olevan verkoston kanssa. Se on sillanrakentamista toisen asteen ja perusopetuksen välille. Jatko-opinnot havainnollistuvat ja realisoituvat oppilaitoksiin tutustumisten sekä keskustelujen kautta. Keskeistä on verkostojen vahvistaminen sekä yhteistyö perusopetuksen ja toisen asteen henkilöstön, muiden toimijoiden sekä oppilaan ja kodin kesken. Kokemukset toisen asteen henkilöstön jalkautumisesta perusopetukseen ovat olleet hyviä. Konkretia avaa haaveita auki ja unelmien rinnalle voi syntyä toisia unelmia. Oppilaan toimintakyky opiskelupaikassa tulee parhaiten esille käytännön tutustumisten ja yhteistyön kautta.

Hyviä toimintatapoja konsultatiivisessa opinto-ohjauksessa

- Tehostettu henkilökohtainen oppilaan-ohjaus, ohjauksen aloittaminen hyvissä ajoin
- Vuorovaikutus ohjauksessa
- Toimintakyky näkyväksi konkretian kautta
- Tutustumisten merkitys, haaveet ja realistisuus
- Yhteistyösillan rakentaminen perusopetuksen ja toisen asteen välille
- Opinto-ohjauksen roolien selkeys (opinto-ohjaaja, erityisopettaja jne.)
- Monialaisuus, oppilaan tuntevien ihmisten osallistaminen
- Asiantuntemuksen jakamista, kysymyksiä ja vastauksia
- Aikaa ja resursseja erityisen tuen ohjaukseen

OpeTET

OpeTET –jaksolla opetuksen ja eri tahojen ohjaushenkilöstö voi tulla tutustumaan toisen asteen oppilaitoksen eri tutkintoihin ja koulutuksiin käytännössä oman mielenkiinnon mukaan. Sisältö ja kesto suunnitellaan yhdessä tutustujan tarpeet ja oppilaitoksen mahdollisuudet huomioiden.

Jakson aikana saa ajantasaista tietoa

- eri valmentavan koulutuksen vaihtoehtoista, sekä millaisia valmiuksia eri tutkintoihin hakeutujalta edellytetään.
- miten hakijan vahvuuksia voidaan hyödyntää opinnoissa ja miten eri tavoin voidaan osaamista hankkia.
- oppilaitoksen hakeutumisvaiheen ja opiskeluyhyvinvoinnin palveluista.
- erityisen ja vaativan erityisen tuen järjestelyistä ja yksilöllisten opiskelupolkujen toteuttamisesta.

Jakson aikana voi keskustella opiskelijoiden ja oppilaitoksen toimijoiden kanssa ja kuulla heidän omakohtaisia kokemuksiaan opiskelusta ja ohjauksesta. Tavoitteena on, että tietoa voi hyödyntää ohjaustyössä ja jakaa omassa organisaatiossa.

12. Toimintakykyarvio

Toimintakykyarvio.fi-palvelu

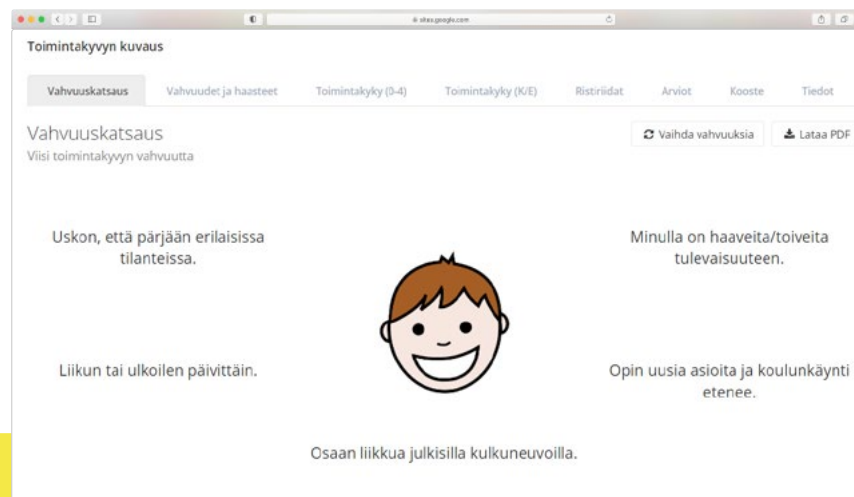
Toimintakykyarvio.fi-palvelu on Oppimis- ja ohjauskeskus Valterissa kehitetty palvelu toimintakyvyn kuvaamiseen. Sen avulla saadaan selville oppilaan, huoltajan ja oppilaan arjessa toimivien ammattihenkilöiden yhteinen näkemys oppilaan toimintakyvystä. Moniääninen kuvaus ohjaa oppilasta tunnistamaan oman toimintakykynsä vahvuudet ja tuen tarpeet sekä lisää keskustelua oppilaan, huoltajien ja koulun välillä.

Palvelun idea on yksinkertainen. Oppilas, huoltajat ja ammattihenkilöt arvioivat kukin oppilaan toimintakykyä verkkopohjaisella arviointityökalulla. Palvelu kokoaa vastauksista erilaisia näkymiä toimintakyvystä. Sisältöinä ovat mm. oppimiseen, koulunkäyntiin, vuorovaikutukseen ja hyvinvointiin liittyvät asiat.

Koottua tietoa voidaan käyttää oppimisen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseen, oppilaanohjaukseen sekä pedagogisten asiakirjojen laatimiseen. Kun toimintakykytieto on koottu, tavoitteiden asettaminen ja opintopolun suunnittelu helpottuu. Toimintakykyarvio soveltuu käytettäväksi kenelle tahansa esi- ja perusopetuksen oppilaalle. Palvelu toimii myös ruotsin ja englannin kielisenä.

Toimintakyky ja koulunkäynti

Toimintakykyajattelussa keskeistä on saada näkyväksi oppilaan arkeen vaikuttavat tekijät eri ympäristöissä eli miten oppilaan arki sujuu koulussa ja vapaa-ajalla. Näin oppiminen ja kuntoutuminen muodostavat oppilaan eheän koulupäivän ja arjen. Vahvuuskatsaukseen valikoituu yhteisen näkemyksen pohjalta automaattisesti viisi vahvinta toimintakyvyn osa-aluetta.

Näin käytät toimintakykyarviota:

1. Mene osoitteeseen www.toimintakykyarvio.fi
2. Rekisteröidy maksutta sähköpostiosoitteella
3. Keskustele kodin kanssa ja täytä suostumuslomake
4. Luo uusi toimintakykyarvio ja lähetä kysymykset
5. Koosta toimintakyvyn kuvaus
6. Keskustele yhdessä!
7. Hyödynnä käytännössä!

Hyödynnäthän keskustelun tukena VETOVOIMALA-kortteja, jotka on kehitetty avaamaan toimintakyvyn osa-alueita käytännössä.

Näin vastaat kyselyyn:

18 / 55 Päivittämättä toimittamien tehtävien ja toimien suorittaminen

Hän käy koulussa säännöllisesti eikä myöhästele.

Hän tarvitsee tässä...

0 Kyllä, tämä ei ole hyvin

1 Tarvitsee vähän tukea tai apua.

2 Tarvitsee lisää jokin voin tukea tai apua.

3 Tarvitsee lisää paljon tukea tai apua.

4 Ei pysty tähän

X Ei osaa tai halua vastata.

0 Ohjeisto tai valvonta

0 Lisätietoja kysymykseen

2 / 52 Yleistä kiinnostusta

Olen kiinnostunut..

Seuraava kysymys

Koosteasiakirja

Tämä asiakirja on yhteisen keskustelun ja tiedonsiirron väline. Koosteeseen voi poimia muista näkymistä merkityksellisiä tietoja toimintakyvystä: kuten vahvuuksia, tuen tarpeita ja eroavia näkemyksiä. Kirjaa tähän tavoitteita, tuen tarpeeseen liittyviä pedagogisia toimia ja keskustelussa esiin nousseita huomioita.

Toimintakykyarvio

Salassa pidettävä www.toimintakykyarvio.fi

Toimintakyky, tavoitteet ja tuen järjestäminen

Toimintakyvystä esiin nousseita asioita

Vahvuudet

Vahvuudet

opettaja: - korittelu - kuvataitallisuus
opettaja: Tokee omaa tehtävää luokassa innokkaasti ja keskittyneesti, tykkää hauruudesta ja leikkailusta, ymmärtää hyvin huumoria. Omaa oma-aloitteisesti kortteja alkuun. Pääsee toiminnallisista tehtävistä ja leikeistä innolla.
fysioterapeutti: Rauhallisuus, osaa käyttää hyviä, motivoituneita lääkkeitä, huumorintaju.
ohjaaja/avustaja: Huumorintaju, tykkää tehdä pieniä arjen askareita, toiminnalliset oppineet kukaan kukaan ja kuvasuunnittelu.
puhuterapeutti: Joustavuus, yhteistyökyky.
huoltaja: Huumorintaju, innokkuus, positiivisuus.

Hän on työskentelynsä opettajan ja muiden aikuisten kanssa on sujuvaa.

Hän osaa odottaa omaa vuoroa ja työskentelä näkemistä muuta.

Hän käyttää koulun sääntöjä ja ohjeita.

Hän pystyy työskentelemään rauhallisesti ja ilman ylimääräisiä lääkkeitä lähtien niin vuorossa.

Tuen tarpeet

0 Ei koskaan tarvitse	1 Tarvitsee vain vähän tukea	2 Tarvitsee kohtalaisen paljon tukea	3 Tarvitsee paljon tukea	4 Ei kykene tähän
Hän osaa kirjoittaa omia tekstejä.		4		
Hän osaa etsiä tietoa eri tiedonlähteistä.		3		
Hän ymmärtää lukemaansa tekstiä.		3		
Hän osaa laskea yhteen, vähentää, kertoa ja jakaa.		2		
Hän löytää tilanteeseen sopivan tavon oppia.		3		
Hän tuntee kelloa ja kalenterin ja huolehtii aikataulusta.		2		

Keskustelussa esiin tulleita asioita

Toma koee selviytyvänsä koulussa samalla tavalla kuin muut luokkatoverinsa. Aikuiset näkemykset poikkeavat Toman näkemyksestä. Vanhemmat kertovat Toman käyttävän kotona paljon aikaa lähtö- ja aukioiden kertaamiseen. Huolimatta Toman koulun eteen tekemistä töistä opettajat ovat huolissaan, koska Toma ei taida pystyä muiden oppilaiden oppimisen tahdissa, vaikka lähtöjen määrä on jokin verran helpotettu ja Toma saa tunteita vahvaa tukea sekä opettajalta ja tarvittavia luvkaa avustajalta.

Keskustelussa mukana olleet henkilöt

Toma
Seppo

Aika ja paikka

05.05.2020

Lataa Excel Lataa PDF

13. EIKKA

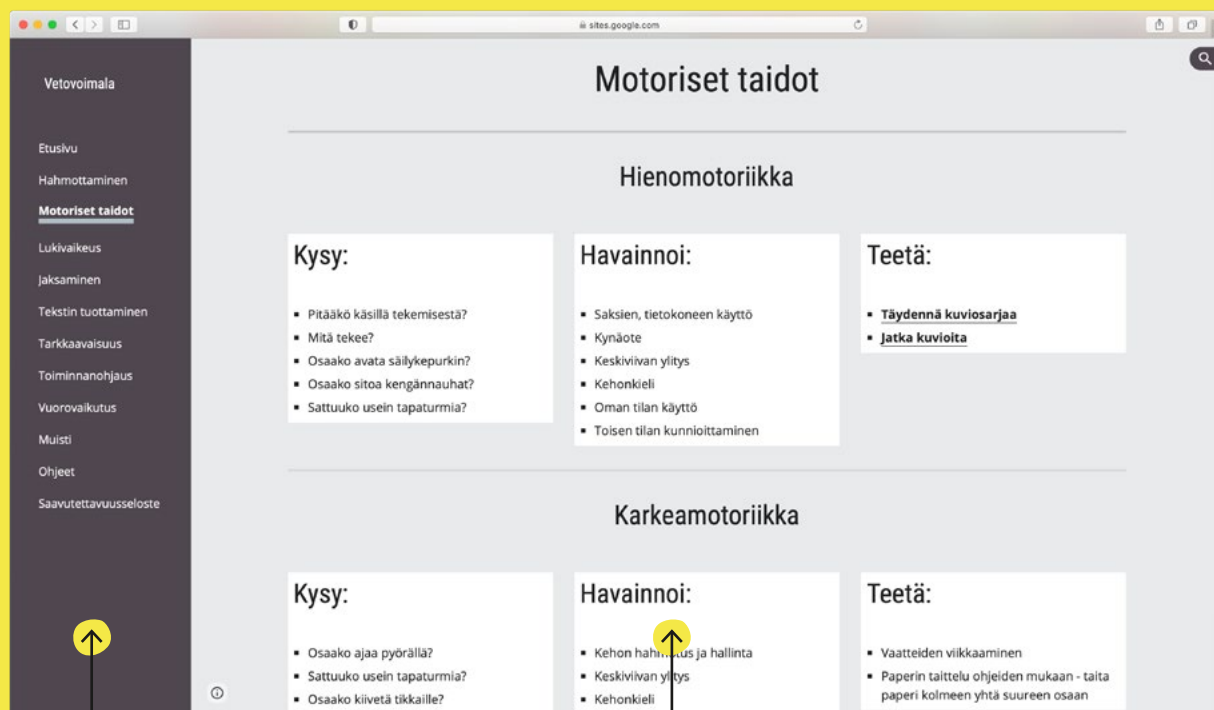
EIKKA on erityisen tuen tunnistamisen työkalupakki. Se on kehitetty Vetovoimala-hankkeessa Stadin ammatti- ja aikuisopistossa erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen jatkuvan haun päivien aikana.

EIKKAan on koottu toimintakykyajattelun pohjalta kategorioita ja niiden alle kysymyksiä, havainnottavia asioita ja tehtäviä, joita voidaan hyödyntää arvioitaessa erityisen tai vaativan erityisen tuen tarvetta. EIKKAa kehiteltäessä huomioon on erityisesti otettu myös muun kulttuuristen hakijoiden tuen tarpeen tunnistaminen.

EIKKAa voidaan hyödyntää ohjauksen työkaluna myös muissa kuin jatkuvan haun tilanteissa, kuten esimerkiksi opiskelijan tuen tarpeiden tunnistamisessa muissa nivelvaiheissa, opintojen aikana, TE-palveluissa tai työpajoilla.

Näin käytät EIKKAA:

Vasemmalta puolelta sivua löytyy toimintakykyajattelun pohjalta luotu valikko, josta löytyy valmista materiaalia tuen tarpeen tunnistamiseen eri kategorioittain.

Kategorioiden alle on koottu kysymyksiä, joita voi kysyä hakijalta ohjaustilanteessa, asioita, joita ohjaustilanteen aikana voi havainnoida sekä tehtäviä, joita hakijaa voi pyytää tekemään ohjaustilanteen aikana.

EIKKAA voi hyödyntää sopivasti tilanteesta riippuen, ja sen avulla voi kehittää eri ammattialoille ja oman organisaation toimintaan sopivia menetelmiä hakijan tai opiskelijan erityisen tuen tarpeen arvioimiseen.

EIKKA ei anna vastausta siihen, onko kyseessä erityinen vai vaativa erityinen tuki, vaan auttaa kuvaamaan ja selkiyttämään tuen tarvetta yleisesti. Erityisen ja vaativan erityisen tuen tarvetta arvioitaessa tulee lisäksi huomioida yksilölliset vahvuudet sekä muut oppimista edistävät asiat, kuten apuvälineet ja ympäristön tuki.

EIKKAN löydät osoitteesta:
bit.ly/stadinaoeikka

14. RUORI

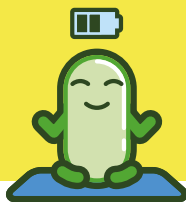
Mikä on RUORI?

Peruskoulun jälkeinen jatko-opintojen suunnittelu on melkoinen haaste nuoren ihmisen elämässä, etenkin silloin, kun oppimiseen, terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyy joitakin rajoitteita.

RUORI on Ammattiopisto Luovissa kehitetty, Maailman terveysjärjestön kansainväliseen *ICF-luokitukseen perustuva opiskelu- ja toimintakyvyn arviointimenetelmä. RUORIn avulla koulutukseen hakija tai opiskelija voi yhdessä asiantuntijoiden kanssa arvioida ja kuvata toimintakykyään tiettyyn tutkintoon tai koulutukseen. Voimavarakeskeisessä arvioinnissa pohditaan yhdessä myös hakijan tai opiskelijan tuen tarvetta opinnoissa ja opintojen jälkeisessä työllistymisessä.

RUORIn kehittämisessä on ollut keskeistä arviointimenetelmän asiakaslähtöisyys, helppokäyttöisyys sekä arviointikohteiden valinta niin, että arviointia voidaan toteuttaa oppimisympäristöissä opiskelijan kanssa yhdessä toimien.

RUORI-arviointimenetelmä muodostuu neljästä osa-alueesta:

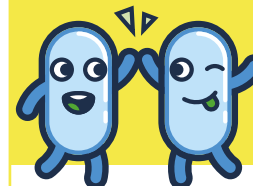
Voimavarat

- Kiinnostus ja motivaatio urapolun suunnitteluun
- Jaksaminen ja vireystila
- Stressin hallinta
- Itseluottamus
- Minäkuva

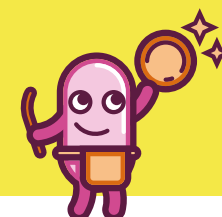
Oppimis- ja työskentelyvalmiudet

- Lukeminen ja kirjoittaminen
- Peruslasku- ja toimitusten tekeminen
- Oppimisen ja työskentelyn vaatima terveydentila
- Kädentaidot
- Mittaaminen ja hahmottaminen
- Keskittyminen
- Tehtävien tekeminen

Yhteistyötaidot

- Käyttäytyminen ja tunteiden ilmaiseminen
- Ryhmässä työskentely
- Vuorovaikutustaidot
- Ohjeiden, sääntöjen ja aikataulujen noudattaminen

Arjen ja asumisen taidot

- Itsestä huolehtiminen
- Vuorokausirytmien
- Arkiaskareista huolehtiminen
- Asiointi ja rahan käyttö
- Liikkuminen paikasta toiseen
- Harrastus tai muu mielekäs vapaa-ajantoiminta

Ketkä osallistuvat tuen tarpeen arviointiin?

RUORI-arviointiin osallistuvat henkilöt sovitaan aina yhdessä. Ohjattava on keskeinen asiantuntija oman toimintakykynsä kuvaamisessa ja arvioinnissa. Hänen lisäksi arviointiin voi osallistua opetus-, ohjaus- ja opiskeluhuollon henkilöstöä sekä hakijan tai opiskelijan omasta verkostosta sovitut henkilöt, kuten huoltajat tai vaikka peruskoulun oma opettaja.

Miten RUORI-arviointi toteutetaan?

Ennen RUORI-arviointia valitaan käytettävät työkalut. Tietokoneella tai mobiilisti toteutettavassa arvioinnissa on omat verkkolomakkeet sekä itsearviointia että asiantuntijoiden laatimaa arviointia varten. Verkkolomakkeen vaihtoehtoista valitaan toimintakykyä parhaiten kuvaavat vaihtoehdot. Itsearvioinnin voi tehdä myös pelaamalla RUORI-peliä, jossa toimintakykyä ja erityisen tuen tarvetta arvioidaan pelillisessä ympäristössä tietokonetta, tablettia tai kännykkää käyttäen.

Uusin RUORIn työkaluista on opetus- ja ohjaushenkilöstön käyttöön kehitetty VETOVOIMALA-korttipakka, jonka kuva- ja menetelmäkortteja käyttäen toimintakykyä voidaan arvioida ohjattavan kanssa keskustellen.

Missä arviointitietoa voidaan hyödyntää?

RUORIn arviointitulokset käydään aina läpi ohjauskeskustelussa, jossa saadaan kokonaisvaltainen näkemys toimintakykyä edistävästä tekijöistä sekä tuen tarpeista, jotka tulee huomioida opintoja tai työllistymistä ajatellen.

Arviointia voidaan toteuttaa myös opintojen aikana eri oppimisympäristöissä, kuten työpaikoilla. Tällöin opiskelijan toimintakykyä tukevat menetelmät ja palvelut voidaan räätälöidä kuhunkin oppimisympäristöön sopiviksi, opiskelijan jatkosuunnitelmia ja työllistymistavoitteita tukeviksi.

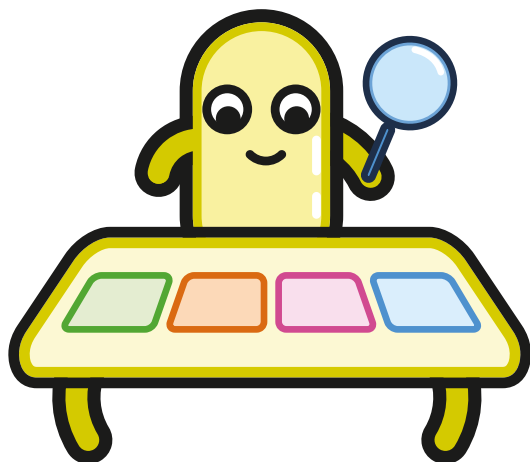
Tartu sinäkin RUORlin!

Lisätietoja: <https://luovi.fi/luovi-kumppanina/asiantuntijapalvelut/ruori-arviointimenetelma/>

15. VETOVOIMALA-kortit

Opetus- ja ohjaushenkilöstön käyttöön kehitetyt VETOVOIMALA-kortit toimivat haastattelu- ja ohjaustilanteissa keskustelun avaajina ja ohjattavan osallisuuden vahvistajana opintojen suunnittelussa sekä erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen arvioinnissa.

Korttipakkaus sisältää kaksi erillistä korttipakkaa: Isot kuvakortit (34 kpl) ja pienet menetelmäkortit (68 kpl).

Isot, kaksipuoleiset kuvakortit on jaettu väri- ja hahmotunnisteita käyttäen neljään toimintakyvyn osa-alueeseen:

1. Voimavarat
2. Oppimis- ja työskentelyvalmiudet
3. Yhteistyötaidot
4. Arjen ja asumisen taidot

Kuvakortit auttavat ohjattavaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehityskohteitaan opiskelussa. Kuvakorttien takana olevat kysymykset johdattavat ohjattavaa itsenäiseen pohdiskeluun tai ohjaustilanteessa käytävään keskusteluun nopeasti ja innostavasti.

VETOVOIMALA-korttien käyttötapoja on monia

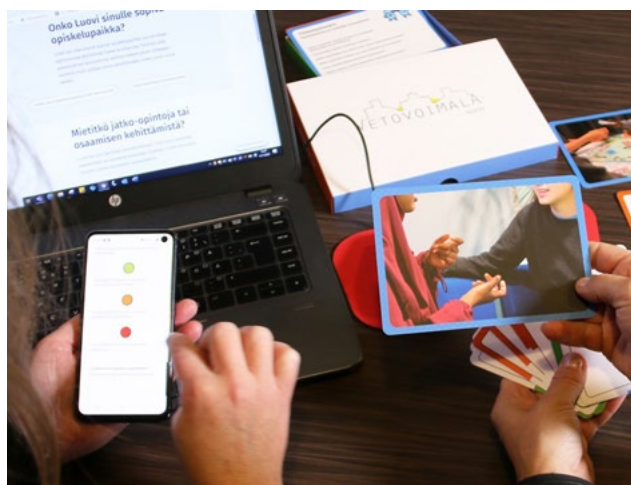
Yksilötyöskentelyssä ja ohjauksen tukena käytettäessä kortteja voidaan katsella ja keskustella niiden sisällöistä toimintakyvyn osa-alue kerrallaan. Kuvakortit voidaan jakaa kuvapuoli ylöspäin pöydälle ja ohjattava voi valita korteista esimerkiksi omat vahvuutensa, tavoitteensa tai tuen tarpeensa. Korttityöskentelyssä saatua

itsearviointitietoa voidaan hyödyntää henkilökohtaisessa opintojen suunnittelussa sekä erityisen ja vaativan erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa.

Ryhmätilanteissa korttien avulla voi harjoitella palautteenantoa siten, että ryhmän jäsenet valitsevat toisilleen 1–3 toimintakyvyn vahvuuskorttia ja perustelevat valintansa. Kuvakorttien kääntöpuolella olevia kysymyksiä voi käyttää myös ryhmätilanteissa keskustelun herättäjänä.

Pienet menetelmäkortit sisältävät nimensä mukaisesti 68 erilaista erityisen ja vaativan erityisen tuen pedagogista menetelmää. Korttien avulla ohjattava voi joko itsenäisesti tai ohjaajan kanssa valita itselleen sopivia tuen ja ohjauksen menetelmiä.

Korttien sähköinen lisämateriaali ja korttien tilausohjeet löydät osoitteesta <https://luovi.fi/luovi-kumppanina/asiantuntijapalvelut/ruori-arviointimenetelma/vetovoimala-kortit-2/>. Lisämateriaaliin on koottu vinkkejä ja linkkejä aihepiireittäin, ja ne ovat vapaasti käytettävissä ohjaustyön tukena.

ICF-luokitus

Korttipakassa olevat toimintakyvyn osa-alueet perustuvat Maailman terveysjärjestö WHO:n kansainväliseen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitusjärjestelmään (ICF).

Lisätietoja: <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>

VETOVOIMALA-kortit on kehitetty Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa VETOVOIMALA-hankkeessa, joka toteutettiin Ammattiopisto Luovin, Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ja Stadin ammatti- ja aikuisopiston yhteistyönä vuosina 2018–2020. Kortit soveltuvat käytettäväksi RUORI – erityisen ja vaativan erityisen tuen arviointimenetelmän ja Toimintakykyarvio.fi-palvelun kanssa.

16. Lopuksi

Olet nyt päässyt käsikirjan viimeisille sivuille. Kiitämme sinua kiinnostuksesta ja toivomme, että käsikirjasta virisi uusia ajatuksia ohjauksen tueksi.

Vetovoimalan kolmivuotisen taipaleen aikana tietyt kysymykset ovat toistuneet paikkakunnasta tai ajasta riippumatta. Kuka on tukea tarvitseva oppilas tai opiskelija? Minne ohjata, kun sopivia opiskeluvaihtoehtoja ei tunnu löytyvän? Miten varmistua tuen riittävydestä? Mitä tehdä, kun opinnot eivät tunnu sujuvan? Vastauksia kysymyksiin on haettu yhteisesti pohtien ja tarvittaessa myös yksilöllisesti konsultoiden. Suoria vastauksia ei ole. Yhteistä on vain tarpeiden ja tavoitteiden yksilöllisyys. Itselle sopivien opiskeluvaihtoehtojen äärelle pääsee mielestämme parhaiten riittävän varhaisen tuen tarpeen tunnistamisen ja verkostomaisen työotteen kautta. Tukea tarvitsevien ohjaus edellyttää hallintokunnat ylittävää tiedonsiirtoa ja yhteistyötä. Verkostoyhteistyötä helpottamaan olemme koonneet verkostotoimijan muistilistan, johon pääset tutustumaan seuraavalla sivulla.

Verkostomaiseen työtapaan ohjaa myös Vetovoimala hankkeen selvitys *Toimintakykyajattelu perusopetuksen*

ja toisen asteen välisessä tiedonsiirrossa. Irene Rämän selvitys tuo esiin moniammatillisen yhteistyön välttämättömyyden ja tuen tarpeen tunnistamisen osana onnistunutta siirtymää perusopetuksesta toiselle asteelle. Ohjausta tulee tehdä oppilaan kokonaistilanne huomioon ottaen riittävän varhaisessa yhteistyössä. Tutkimuspohjaiseen selvitykseen pääset tutustumaan tarkemmin täältä: <https://www.valteri.fi/wp-content/uploads/2020/09/Vetovoimala-loppuraportti-osa-1.pdf>

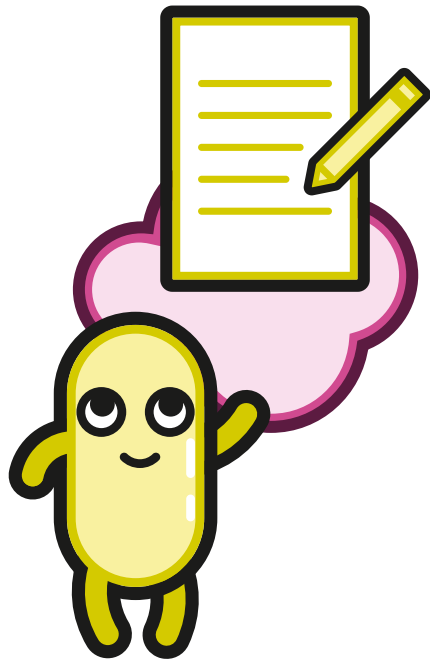
Suosittellemme lämpimästi tutustumaan myös Vetovoimalan artikkelikokoelmaan *Vetovoima kasvaa yhteistyöllä – Vetovoimalan hyvät käytänteet ohjaukseen ja erityisen tuen tarpeen tunnistamiseen.* Artikkelikokoelma sukeltaa tukea tarvitsevan ohjauksen teemoihin syvemmin sekä tuo näkyväksi hyviä käytänteitä sujuvan siirtymän takamiseksi. Artikkelikokoelman löydät täältä: <https://www.valteri.fi/wp-content/uploads/2020/09/Vetovoima-kasvaa-yhteistyöllä.pdf>

Työmme Vetovoimalassa hiljenee, mutta yhteistyö sen monissa muodoissaan jatkuu. Kiitämme lämpimästi kaikkia hankkeessa mukana olleita. Olemme saaneet itse sen todeta, että Vetovoima todella kasvaa yhteistyöllä.

17. Verkostotoimijan muistilista

Verkostotoimijan muistilista on koottu yhteistyössä Vetovoimalan hankeverkoston kanssa sujuvan verkostoyhteistyön saavuttamiseksi.

Toimia verkostotyötä ennen ja alussa

- Ratkaisukeskeinen ja eteenpäin vievä asenne kaikilla
- Verkoston uudelleen luominen nivelvaiheessa
- Verkosto kootaan yksilöllisesti nivelvaiheen tarpeet huomioiden
- Verkoston koollekutsujasta sopiminen
- Verkoston työn tavoitteesta sopiminen
- Riittävä aika verkostotyölle
- Työnjaosta ja kokoontumistiheydestä sopiminen
- Etäpalavereiden hyödyntäminen harkinnan mukaan
- Aluetoimijoihin tutustuminen lisää yhteistyön sujuvuutta
- Kaikkien kiinnittyminen verkostotyöhön ja siinä sovittuun toimintaan

Toimia verkostotyön aikana ja jälkeen

- Yksilöllisten ohjaustarpeiden huomioiminen
- Tiedonsiirto nivelvaiheessa saattaen vaihtamalla
- Aikaisemmin kertyneen tiedon hyödyntäminen
- Monihallinnollisten rajojen ylittäminen nuoren tukemiseksi
- Ymmärrettävä ja yhteinen kielenkäyttö keskustelussa ja kirjaamisessa
- Kirjaamisesta ja dokumentoinnista sopiminen
- Hakeutujan pystyvyyden tunteen tukeminen
- Tutustumisten, koulutuskokeilujen ja opinto-ohjauksen hyödyntäminen
- Siirtymävaiheen suunnitelma
- Jatkotoimenpiteiden hoitamisesta sopiminen
- Yhden toimijan ohjaus siirtymän yli riittävän pitkäkestoisesti
- Tasa-arvoisuus toimijoiden kesken
- Erilaisten asiantuntijuuksien kunnioittaminen

